

Ministerie van Justitie en Veiligheid
T,a,v. Dhr. F. Weerwind
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

Leiden, 6 april 2022

Betreft: toekomst van interlandelijke adopties

Hooggeachte heer Weerwind,

Als organisaties en experts die zich inzetten voor de rechten van kinderen en voor slachtoffers van mensenhandel, hebben wij met waardering kennisgenomen van uw voornemen spoedig duidelijkheid te scheppen over het kabinetsstandpunt ten aanzien van interlandelijke adoptie. We verwelkomen het feit dat u in uw afweging het belang van het kind nadrukkelijk centraal wilt stellen. Wij zijn van mening dat dit belang vraagt om een definitieve stopzetting van interlandelijke adopties in Nederland. We zien geen mogelijkheden voor een interlandelijk adoptiesysteem waarin de rechten van het kind volledig zijn gewaarborgd. Ieder kind dat het slachtoffer wordt van misstanden of anderszins lijdt onder interlandelijke adoptie, is er één te veel. Alleen een permanente stop kan kinderen en hun geboortelouder blijvend beschermen tegen het risico op misstanden en de ontwikkeling van alternatieve vormen van zorg in landen van herkomst stimuleren.¹

Wij hebben ons standpunt in juni 2021 uitgebreid uiteengezet in bijgaande brief. Deze was gericht aan de leden van de commissie Justitie en Veiligheid, als voorbereiding op het algemeen overleg interlandelijke adoptie. Graag delen we hieronder in het kort onze vier belangrijkste argumenten voor stopzetting van interlandelijke adoptie met u.

1. **Misstanden zijn niet uit te sluiten.** Er is volgens de commissie-Joustra structureel sprake van misstanden. In het rapport staat dat het systeem van interlandelijke adoptie, nadat reeds decennialang vele verbeterpogingen zijn ondernomen, nog steeds fraudegevoelig is. Een deugdelijke totstandkoming van interlandelijke adopties is niet altijd te controleren of te garanderen. Dit was ook de uitkomst van de verkenning die uw voorganger heeft uitgevoerd.² Ook (interlandelijke) adopties die tot stand zijn gekomen door een legale procedure, kunnen overigens de uitkomst zijn van daaraan voorafgaande onwettige, ongeoorloofde en criminele praktijken.³ In dit kader verwijzen we ook naar Nederland in de jaren 50-80, toen veel vrouwen onder dwang of druk hun kind af moesten staan. Hiernaar doet uw ministerie momenteel onderzoek. Helaas gebeurt het in veel landen van waaruit kinderen voor interlandelijke adoptie worden aangeboden, nog steeds.
2. **De vraag naar adoptiekinderen creëert aanbod.** Volgens de commissie-Joustra is er een door financiële prikkels gedreven internationale 'adoptiemarkt' ontstaan, waarin de belangen van kinderen en hun geboortelouder onvoldoende zijn beschermd. Dit zorgt voor reële en voortdurende risico's op illegale en ongewenste praktijken. Daarnaast kan het interlandelijk

¹ Dat interlandelijke adoptie vanuit een kinderrechtenperspectief niet meer te verdedigen is, blijkt ook uit het feit dat het Kinderrechtencollectief, bestaande uit Defence for Children, Kinderpostzegels, Nationale Jeugdgraad, Save the Children, Terre des Hommes en UNICEF Nederland, met als adviseur het Nederlands Jeugdinstituut, adviseert om toe te werken naar het volledig stoppen met interlandelijke adopties. Zie: *Vijfde NGO-rapportage van het Kinderrechtencollectief aan het VN-Kinderrechtencomité 2015-2020*, pp. 71: <https://www.unicef.nl/files/NGO%20rapportage-Kinderrechten-NL-Webversie.pdf>

² 'Dekker: Bij adoptie uit het buitenland blijft er altijd kans op misstanden', nieuwsbericht 04-06-2021: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/06/04/dekker-bij-adoptie-uit-het-buitenland-blijft-er-altijd-kans-op-misstanden>

³ Dit blijkt o.a. uit het rapport dat Nigel Cantwell schreef in opdracht van Terre des Hommes (2017), 'The Sale of Children and Illegal Adoption': <https://www.defenceforchildren.nl/media/1945/the-sale-of-children-and-illegal-adoption.pdf>

adoptiesysteem leiden tot instandhouding van kindertehuizen en zelfs een aanzuigende werking hebben. Het systeem draagt daarmee bij aan onnodige scheiding van ouders en kinderen, daar waar het Kinderrechtenverdrag zegt dat ouders in principe het recht hebben zelf voor hun kinderen te zorgen. Wij zien geen andere mogelijkheid voor Nederland om deze problemen, hier en in de herkomstlanden, op te lossen dan door te stoppen met interlandelijke adoptie.

3. **Het interlandelijk adoptiesysteem is niet in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag.** Er zijn volgens de RSJ en de commissie-Joustra vele knelpunten in de naleving van het in het VN-Kinderrechtenverdrag opgenomen subsidiariteitsbeginsel. Een kind komt volgens dit beginsel pas voor interlandelijke adoptie in aanmerking als er in het eigen land geen passende vorm van alternatieve zorg voorhanden is. De Nederlandse overheid kan dit in de praktijk niet controleren of garanderen. Het systeem kan niet waarborgen dat interlandelijke adoptie enkel als laatste redmiddel plaatsvindt, dat hieraan geen geld wordt verdiend, dat de identiteit van het kind zo nodig wordt hersteld en dat de ontstaansgeschiedenis te achterhalen blijft.
4. **Interlandelijke adoptie ondermijnt jeugdbescherming in herkomstlanden.** Volgens de RSJ heeft interlandelijke adoptie een negatief effect op de vorming en instandhouding van adequate jeugdbescherming in herkomstlanden. Wij hebben ruime ervaring met projecten en lokale partners in het buitenland die gezinsversterkende programma's en passende alternatieve zorg bieden in de eigen omgeving. Het via interlandelijke adoptie uitbesteden van de zorg voor kinderen die niet bij hun eigen ouders kunnen opgroeien aan andere landen, belemmert de ontwikkeling van deze lokale, formele en informele systemen. Dit terwijl hiermee juist veel meer kinderen en families kunnen worden bereikt in vergelijking met de zeer kleine groep kinderen die jaarlijks door Nederland uit het buitenland worden geadopteerd.

Voor een uitgebreidere toelichting op bovenstaande punten en onze reactie op argumenten die door voorstanders van interlandelijke adoptie vaak worden aangehaald, verwijzen we naar eerdergenoemde, bijgaande brief.

Good practice

Nederland was het eerste land dat uitgebreid onderzoek deed naar misstanden in interlandelijke adopties en een moratorium afkondigde. Wij zien dit als een good practice⁴ en hopen dat Nederland vasthoudt aan haar rol als voortrekker in het blootleggen en beëindigen van de risico's die het systeem van interlandelijke adoptie met zich meebrengt. Dit geldt eens te meer nu in meerdere Europese landen onderzoeken lopen of zijn gedaan naar misstanden, waaronder in België, Zwitserland, Denemarken, Frankrijk en Zweden.

Hoewel wij erkennen dat interlandelijke adoptie in individuele gevallen een positieve invloed op het kind kan hebben, zien wij geen mogelijkheden om risico's op misstanden in het systeem volledig uit te sluiten. Ieder kind dat daarvan het slachtoffer wordt, is er één te veel. Wij zien volledig stoppen met interlandelijke adoptie als de enige manier om deze kinderen te beschermen en om een grotere groep kinderen de mogelijkheid te bieden om op te groeien in de eigen omgeving.

Het recht op identiteit en passende bijstand

Het scheiden van ouders en kind omwille van (interlandelijke) adoptie is een onomkeerbaar besluit, waarvan niet alleen de kinderen, maar ook de geboorteouders de gevolgen een leven lang met zich meedragen.⁵ Voor geadopteerde kinderen en volwassenen is informatie over de

⁴ Defence for Children, Comensha en ICDI agendeerden dit ook bij de VN: <https://www.defenceforchildren.nl/actueel/nieuws/familie/2021/onderzoek-misstanden-interlandelijke-adoptie-als-good-practice-geagendeerd-bij-vn/>

⁵ Zie o.a. het opinieartikel van wetenschapper Pien Bos en Will van Sebille, oprichter van de stichting de Nederlandse Afstandsmoeder: <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/02/14/maak-een-einde-aan-adoptie-van-kinderen-a4089340>; Pien Bos (2008), *Once a mother : relinquishment and adoption from the perspective of unmarried mothers in South India*; Sanne van Rossen (2017), *Het Verdriet van Sri Lanka*. Bronsgreun.

ontstaansgeschiedenis (genetische afstamming, omstandigheden rondom afstand en adoptie en informatie over de oorspronkelijke familie) van vitaal belang voor het vormen en ontwikkelen van een eigen identiteit en persoonlijkheid. Het recht op afstammingsinformatie, en breder, de persoonlijke geschiedenis, is volgens de rechtspraak een fundamenteel recht, vallend onder het recht op identiteit.⁶ De overheid is verplicht een actieve rol op zich te nemen om het recht op identiteit van interlandelijk geadopteerden te beschermen en zo nodig te herstellen. Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag houdt dit in dat de overheid passende bijstand en bescherming moet bieden daar waar nodig.

We roepen u op deze rol daadwerkelijk te vervullen om zo het leed van slachtoffers van misstanden zoveel mogelijk te verlichten. We vernemen uit het adoptieveld dat er behoefte is aan een uitgebreider en breder gedragen pakket aan maatregelen dan nu is voorgesteld in het kader van het expertisecentrum. Dit pakket zou moeten bijdragen aan erkenning, genoegdoening en structurele (financiële) ondersteuning van interlandelijk geadopteerden die op zoek zijn naar informatie over hun ontstaansgeschiedenis.

Wij gaan graag nader met u in gesprek over de toekomst van interlandelijke adoptie en passende bijstand aan interlandelijk geadopteerden.

Hoogachtend,

Initiatiefnemers

Mw. drs. Mirjam Blaak
Directeur Defence for Children – ECPAT
m.blaak@defenceforchildren.nl

Mw. drs. Ina H.R. Hut
Directeur-bestuurder CoMensha
i.hut@comensha.nl

Dhr. dr. Nico van Oudenhoven
Directeur International Child Development Initiatives
nico@icdi.nl

Mede ondertekend door

Mw. Bep van Sloten – van de Munt
Internationaal Consultant Jeugdzorg en
Jeugdbescherming

Mw. dr. Pien Bos
Universitair Docent, Universiteit voor
Humanistiek

Mw. dr. Kristen Cheney
Associate Professor, International Institute of
Social Studies

Dhr. Hilbrand Westra
Expert interlandelijke adoptie en trauma
ontwikkeling

Mw. Will van Sebille
Voorzitter Stichting De Nederlandse
Afstandsmoeder

Bijlage: brief aan de leden van de commissie Justitie en Veiligheid, input AO interlandelijke adoptie 9 juni 2021, d.d. 3 juni 2021

⁶ Dit recht wordt beschermd door internationale mensenrechtenverdragen zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (het EVRM, en wel als onderdeel van het recht op bescherming van het privéleven in artikel 8) en het VN-Kinderrechtenverdrag (de artikelen 7 en 8).

Den Haag, 3 juni 2021

Betreft: input AO interlandelijke adoptie 9 juni 2021

Geachte Tweede Kamerleden, woordvoerders interlandelijke adoptie,

Minister Dekker heeft interlandelijke adopties tijdelijk opgeschort. Het rapport van de commissie Joustra heeft opnieuw laten zien dat er structureel sprake is van misstanden, waaronder kinderhandel, kinderdiefstal en onethisch handelen. In het systeem van interlandelijke adoptie staat de vraag naar adoptiekinderen centraal en niet het belang van het kind. Misstanden behoren niet tot het verleden, maar komen tot op de dag van vandaag voor. Het systeem is, na vele verbeterpogingen, nog steeds fraudegevoelig en een deugdelijke totstandkoming van adopties is niet te controleren of te garanderen. Daarom roepen wij de overheid op om na de tijdelijke opschorting over te gaan tot een permanente stop op interlandelijke adopties. Om kinderen en hun oorspronkelijke ouders blijvend te beschermen tegen misstanden. En om de (ontwikkeling van) jeugdbescherming in landen van herkomst en de opvang van kinderen in lokale gezinnen niet te ondermijnen.

Op 8 februari 2021 werden interlandelijke adopties tijdelijk opgeschort en bood demissionair minister Dekker voor Rechtsbescherming excuses aan voor het tekortschieten van de Nederlandse overheid door jarenlang weg te kijken van misstanden bij interlandelijke adoptie. Wij onderschrijven de bevindingen van de commissie Interlandelijke Adoptie (commissie Joustra), alsmede de eerdere aanbevelingen van de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) in 2016¹. We verwelkomen het besluit van de minister dat erkenning geeft aan de geadopteerden die lijden onder de gevolgen van deze misstanden en die hier al geruime tijd aandacht voor vragen via rechtszaken, petitie's, wob-verzoeken en in de media.

We vinden de huidige opschorting, bedoeld om kinderen en hun oorspronkelijke ouders te beschermen tegen mogelijke misstanden, de juiste keuze. Minister Dekker deelt de twijfel van de commissie of het überhaupt wel mogelijk is om het systeem van interlandelijke adoptie zo in te richten dat structurele misstanden niet meer zullen voorkomen, nu duidelijk is geworden dat aanvullende maatregelen en toezicht risico's niet kunnen beperken en uitsluiten. Wij zijn van mening dat interlandelijke adopties onder geen enkele voorwaarden hervat zouden moeten worden, voordat er een oplossing is waarbij risico's op misstanden geheel uitgesloten zijn. We zien echter geen mogelijkheden voor een dergelijk systeem, waarin de rechten van het kind volledig gewaarborgd zijn. Daarom stellen wij dat **Nederland moet stoppen met interlandelijke adoptie.**

Hieronder zetten we de vier belangrijkste redenen daarvoor uiteen:

1. Misstanden zijn niet uit te sluiten

Zowel de RSJ als de commissie Joustra komen tot de belangrijke conclusies dat het systeem van interlandelijke adoptie inherente kwetsbaarheden bevat, na vele verbeterpogingen nog steeds fraudegevoelig is en dat misstanden tot op de dag van vandaag voorkomen. Financiële belangen van betrokken partijen (in Nederland en in herkomstlanden) brengen risico's op ongewenste en illegale praktijken met zich mee. Nederland heeft geen mogelijkheden of bevoegdheden om toezicht te houden op het adoptieproces in het land van herkomst. **Het niet kunnen controleren of garanderen of adopties deugdelijk tot stand komen is voldoende reden om volledig met interlandelijke adopties te stoppen.**

¹ Zie voor het advies van de RSJ in 2016, "Bezinning op Interlandelijke Adoptie": <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2016Z20094&did=2016D41456>.

2. De vraag naar adoptiekinderen creëert aanbod

Hoewel interlandelijke adoptie doorgaans gezien en gepresenteerd wordt als kindgerichte beschermingsmaatregel, is de praktijk gericht op de vervulling van de wensen van potentiële adoptieouders. Volgens de commissie Joustra is er sprake van een 'vraaggestuurde adoptiemarkt', waarbij noch de belangen van kinderen, noch die van de oorspronkelijke ouders centraal staan en waarbij grote geldbedragen in het spel zijn. **Financiële belangen van betrokken partijen zorgen voor reële risico's op voortdurende illegale en ongewenste praktijken.** Dat de vraag naar kinderen vooraf gaat aan het aanbod is ook terug te zien in het feit dat, voor zover bekend, geen enkel herkomstland ooit zelf het initiatief heeft genomen om andere landen te verzoeken kinderen voor adoptie op te nemen.

Het heersende beeld is dat als interlandelijk adoptie wordt gestopt, kinderen veroordeeld zouden worden tot opgroeien in steeds vollere kindertehuizen. Het tegendeel lijkt het geval te zijn. De RSJ beriep zich in haar advies op verschillende onderzoeken² die laten zien dat adoptie juist leidt tot instandhouding van kindertehuizen en zelfs een aanzuigende werking kan hebben. Door dwang, misleiding of slechte voorlichting binnen het adoptiesysteem stemmen ouders in kwetsbare posities toe om hun kind af te staan en blijkt dat, zonder de mogelijkheid van adoptie, het kind wellicht niet was afgegaan.³ **Het feit dat het interlandelijke adoptiesysteem bijdraagt aan vollere tehuizen en meer afstand van kinderen – en dus contraproductief werkt – is een belangrijke reden om volledig met interlandelijke adoptie te stoppen.**

3. Het adoptiesysteem is niet in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag

Het VN-Kinderrechtenverdrag benadrukt dat de verdragsstaten het recht van het kind moeten respecteren om zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen. Het kind heeft er recht op om verzorgd te worden door de eigen ouders en, indien nodig, recht op ondersteuning van zijn ouders, zodat deze zelf voor het kind kunnen zorgen. Het kind mag alleen van de ouders worden gescheiden als dit in het belang is van het kind. Het kind heeft dan recht op passende alternatieve zorg. Het mag dan om veel verschillende vormen van zorg gaan: binnen de (extended) familie, binnen de eigen omgeving, door informele of formele pleegzorg, kafalah naar islamitisch recht, nationale adoptie, of een gezinshuis en kleinschalige, family type instellingen. De (tijdelijke zorg) voor kinderen van anderen kan nodig zijn, maar dient altijd gericht te zijn op mogelijk herstel van familiebanden. Het subsidiariteitsbeginsel, zoals vastgelegd in artikel 21, **stelt dat interlandelijke adoptie pas als laatste redmiddel in beeld mag komen, als alle andere mogelijkheden in het land van herkomst om het kind te beschermen falen.**

Zowel de RSJ als de commissie Joustra stellen dat er vele knelpunten zijn in de naleving van het subsidiariteitsbeginsel. **Inherent aan het systeem is dat de focus (en het belang) van betrokken partijen ligt bij het realiseren van adopties en niet op het vinden van lokale alternatieven.** Voor vergunninghouders en andere betrokken partijen geldt dat zij betaling ontvangen voor een afgeronde adoptie. Dit zorgt voor een financiële druk op het laten slagen van de adoptie, en niet voor een focus op het zoeken naar alternatieven. Het gebrek aan die focus blijkt ook als we kijken naar de landen waar adoptiekinderen vandaag de dag vandaan komen. Een groot deel komt uit de Verenigde Staten en EU-herkomstlanden, waarbij het gezien de economische situatie onmogelijk om vol te houden dat deze landen zelf geen adequate zorg kunnen bieden⁴ (de Verenigde Staten zijn nota bene zelf de grootste ontvanger van buitenlandse adoptiekinderen).

² Zie voor verwijzingen en toelichting RSJ 2016, p. 81-83.

³ Zie bijvoorbeeld Pien Bos, Once a mother : relinquishment and adoption from the perspective of unmarried mothers in South India (2008): https://www.researchgate.net/publication/254891711_Once_a_mother_relinquishment_and_adoption_from_the_perspective_of_unmarried_mothers_in_South_India.

⁴ Zie <https://adoptie.nl/wp-content/uploads/2020/04/2015-2019-Trends-en-analyse-interlandelijke-adoptie.pdf> (pagina 9).

Ook kan de Nederlandse overheid in de praktijk niet goed controleren of adopties wel volgens het subsidiariteitsbeginsel tot stand komen. Het Haags Adoptieverdrag stelt geen verplichtende eisen aan deelnemende landen met betrekking tot de naleving. Ieder land kan partij worden en blijven van het verdrag, ook als jeugdbeschermingssysteem in zijn geheel niet op orde is en er dus in de praktijk geen invulling aan het subsidiariteitsbeginsel kan worden gegeven. Nederland heeft geen bevoegdheden om de naleving in het buitenland te controleren. De beslissing over wanneer een kind adopteerbaar is, valt onder de soevereiniteit van het land. **Het niet kunnen controleren of garanderen of er geen andere passende mogelijkheden voor kinderen in eigen land zijn is voldoende reden om volledig met interlandelijke adopties te stoppen.**

4. Adoptie ondermijnt jeugdbescherming in herkomstlanden

Kinderen hebben het recht om op te groeien binnen hun oorspronkelijke familie, gemeenschap en land van herkomst. Om dit recht te waarborgen is adequate jeugdbescherming noodzakelijk (niet alleen formele, ook informele), een systeem waarin kwetsbare gezinnen versterkt worden en kinderen die niet bij hun ouders kunnen opgroeien opgevangen worden in een gezinsgerichte lokale setting (zie ook punt 3). Zo groeien kinderen op in eigen land en cultuur en blijven identiteit, en, waar mogelijk, juridische banden met ouders en perspectief op gezinshereniging⁵ zoveel mogelijk behouden.

Onze ervaring met projecten en lokale partners in het buitenland die zich richten op het bieden van gezinsversterking en alternatieve zorg in de eigen omgeving, waarvan er talloze succesvolle voorbeelden zijn wereldwijd,⁶ laten zien dat het uiterst zeldzaam voorkomt dat kinderen niet terug kunnen naar hun (extended) familie. Wanneer dat toch het geval blijkt te zijn, wordt er gezocht naar andere gezinsgerichte opvang. Bij interlandelijke adoptie wordt de bescherming van (een kleine groep) kinderen feitelijk uitbesteed aan een ander land. Volgens de RSJ heeft dit een negatief effect op de vorming en instandhouding van adequate jeugdbescherming in herkomstlanden, waarmee een veel grotere groep kinderen kan worden bereikt. Dit is zeker het geval wanneer er sprake is van een perverse financiële prikkel, waarbij interlandelijke adoptie voor herkomstlanden financieel aantrekkelijker is, omdat het gratis is of zelfs geld oplevert, dan het zorgen voor passende formele of informele zorg en opvang in eigen land, wat geld kost. **Het feit dat het interlandelijke adoptiesysteem de vorming en instandhouding van lokale (formele en informele) jeugdbescherming structureel ondermijnt – en dus ook op dit vlak contraproductief werkt – is reden om volledig met interlandelijke adoptie te stoppen.**

5. Overige belangrijke punten

Bovenstaande vier punten zijn wat ons betreft de belangrijkste redenen waarom Nederland zou moeten stoppen met interlandelijke adopties. Tegelijk zien we dat adoptieorganisaties, (toekomstige) adoptieouders en Kamerleden zoeken naar mogelijkheden om adopties weer te hervatten. Hierbij komen verschillende vragen en argumenten voorbij, waarop wij hieronder graag onze visie geven:

i. De onoplosbare knelpunten van een publiekrechtelijk systeem

Een absolute voorwaarde voor het hervatten van interlandelijke adopties zou moeten zijn dat er een systeem komt waarin misstanden geheel worden uitgesloten. We weten echter al dat dit onmogelijk is, de RSJ en de commissie zijn hier duidelijk over. Het huidige systeem van interlandelijke adoptie met private elementen kan niet in stand blijven. De vele pogingen om door middel van aangescherpte

⁵ Ook voor kinderen die bijvoorbeeld te vinding zijn gelegd en bij wie er ogenschijnlijk geen enkele mogelijkheid op hereniging met familie lijkt te bestaan is dit belangrijk. Nieuwe technieken binnen DNA-onderzoek en DNA-databanken zouden het vinden van familie nu of in de toekomst namelijk wel mogelijk kunnen maken.

⁶ Via de website van het Better Care Network, het internationale netwerk van organisaties die zich richten op alternatieve zorg en gezinsversterking, kan per land of werelddeel worden gezocht op programma's en interventies: <https://bettercarenetwork.org/worldmap>. Verder deed ICDI ook onderzoek naar dergelijke projecten, zie bijvoorbeeld de rapporten: ICDI 2019, Family Strengthening: a collection of best practices from Eastern Europe: <https://icdi.nl/whats-new/family-strengthening-a-collection-of-best-practices-from-eastern-europe>; ICDI 209, Family Strengthening: a collection of promising practices (Cambodia): <https://icdi.nl/whats-new/promising-practices-on-family-strengthening-in-cambodia-a-report-by-icdi>.

regulering van het huidige systeem misstanden terug te dringen hebben tot op heden gefaald. **Ook bij een publiekrechtelijk systeem (een 'overheidsdienst') zijn misstanden niet uit te sluiten. Daarom zien wij ook dit niet als een serieuze en duurzame oplossing.** Hoewel het een (geringe) verbetering zou zijn ten opzichte van de huidige praktijk als er geen private bemiddelaars zouden zijn aan Nederlandse zijde, blijven er structurele, onoplosbare knelpunten bestaan:

- Een overheidsdienst kan de reële risico's op illegale en ongewenste praktijken niet volledig wegnemen, zo erkent ook de Minister⁷, die blijven bestaan door de financiële belangen⁸ van bij interlandelijke adoptie betrokken partijen in herkomstlanden.
- Ook een overheidsdienst heeft beperkte tot geen mogelijkheden en bevoegdheden om een daadwerkelijke controle op een deugdelijke totstandkoming van adopties in herkomstlanden uit te voeren
- Een overheidsdienst kan de naleving van het subsidiariteitsbeginsel (adoptie als *ultimum remedium*) en de vaststelling van de belangen van het kind niet waarborgen en controleren.
- Het risicovolle karakter van interlandelijke adoptie, waarbij soms zelfs criminele elementen in het spel zijn, vraagt om een hoge (verhoogde) mate van toezicht. Een overheidsdienst voorziet hier niet in. De RSJ merkt zelfs op dat er bij een overheidsdienst, in het geval van slecht functioneren, geen toezicht is dat kan corrigeren, buiten het toezicht vanuit de Tweede Kamer op de Minister. In het geval van een overheidsdienst gaat er dus juist een laag toezicht verloren. Dit lijkt ons zeer onwenselijk.
- Interlandelijke adoptie werkt contraproductief, het heeft een aanzuigende werking en ondermijnt de (ontwikkeling van) lokale jeugdbescherming. Een overheidsdienst verandert hier niets aan.
- Wij stellen grote vraagtekens bij het oprichten van een nieuwe, kostbare instantie voor het zeer geringe en afnemende aantal adopties. De middelen die hiervoor nodig zouden zijn, zouden in de landen van herkomst oneindig veel meer gezinnen kunnen versterken om scheiding te voorkomen.

Een overheidsdienst zou de risico's op misstanden slechts kunnen verminderen/minimaliseren. Dit is niet acceptabel, omdat het hier gaat om het meest definitieve besluit dat genomen kan worden over de toekomst van een kind. Daarbij is gebleken dat misstanden geen incidenten zijn, maar tot op heden structureel en in ieder land voorkomen. De gevolgen van illegale en ongewenste praktijken kunnen een levenslange en veelal onherstelbare impact hebben op een mensenleven. Dit geldt ook voor een onjuiste invulling van het subsidiariteitsbeginsel, want het is voor een adoptiekind uiteindelijk veel moeilijker om het besluit tot adoptie te aanvaarden (en daarmee te leren leven) wanneer blijkt dat er wellicht andere mogelijkheden in het land van herkomst waren, dan wanneer interlandelijk adoptie werkelijk (onomstotelijk) de enige mogelijkheid was.

ii. Geen uitzondering voor bepaalde landen of vormen van interlandelijke adoptie

Open adoptie uit de VS wordt weleens aangehaald als goede vorm van adoptie, omdat er contact blijft bestaan met de oorspronkelijke moeder en wordt het als voordeel gezien dat in de VS de moeder zelf mag beslissen door wie het kind wordt geadopteerd. **De adoptiepraktijk is echter niet in overeenstemming met het subsidiariteitsprincipe uit het VN-kinderrechtenverdrag of het Haags adoptieverdrag.** Ook voor de kinderen uit de VS geldt dat interlandelijke adoptie alleen mogelijk is als *ultimum*

⁷ Zie 'QenA's opschorting interlandelijke adoptie' (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2021):

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/02/08/qenas-opschorting-interlandelijke-adoptie>.

⁸ Ook diplomatieke belangen en handelsbelangen kunnen een rol spelen. Zie bijvoorbeeld het rapport van Ina Hut, t.b.v. de Tweede Kamer, ter voorbereiding op het Algemeen Overleg (6 oktober 2009) in verband met haar vertrek bij Wereldkinderen, p. 12: <http://poundpulegacy.org/files/Reactie%20Ina%20HR%20Hut%20ivm%20AO%206%20okt%202009.pdf>. En het verslag van het AO 6 oktober 2009: https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2009A03683.

remedium, als het kind op geen enkele passende wijze kan worden verzorgd in de VS zelf. De VS is geen partij bij het VN-Kinderrechtenverdrag, maar Nederland is ook als ontvangend land aan dit principe gehouden. Ook bij open adoptie worden juridische banden tussen kind en permanent doorgesneden, dit is niet te herroepen door kind of ouder. Bovendien gaan adopties uit de VS volgens de commissie Joustra gepaard met grote sommen geld en is er geen simpele oplossing voor de privaatrechtelijke elementen in het systeem.

De VS is naast zendend land ook een groot ontvangend land, zoals eerder toegelicht onder punt 2. Het is niet aannemelijk dat er in de VS geen mogelijkheden zijn om op passende wijze alternatieve zorg te bieden aan kinderen die dat nodig hebben. De VS kan zelf zorgen voor middelen om de kinderen adequate alternatieve zorg te bieden binnen de VS. Het is niet logisch dat adoptie in Nederland een laatste redmiddel zou zijn. Gesteld wordt, dat de kinderen die voor adoptie in aanmerking komen in de VS zelf niet kunnen worden geplaatst, zoals zogenoemde ‘bi-racial children’. Deze vorm van discriminatie moet Nederland niet legitimeren door deze kinderen op te nemen voor interlandelijke adoptie. In plaats daarvan moet de VS investeren in het aanpakken van discriminatie en het transformeren van sociale normen. De rechten en het belang van het kind staan hier dus niet centraal. Daarom zijn wij van mening dat er geen uitzondering zou moeten zijn voor adopties uit de VS. Adopties uit de VS zouden juist volledig moeten stoppen, zoals de RSJ ook al heeft aanbevolen in 2016.

In het algemeen zijn wij er niet voor om interlandelijke adoptie uit bepaalde landen waar het ‘goed gaat’ of waar weinig misstanden lijken voor te komen weer toe te staan. Het onderzoek van commissie Joustra heeft laten zien dat misstanden van alle tijden zijn en in overal voorkomen. Er is geen systeem mogelijk waarin dit volledig is uit te sluiten. Tevens is er sprake van een waterbed-effect: adoptiekanaalen verschuiven naar landen waar geen controle is op het aanbod, momenteel voornamelijk Afrikaanse landen. **Het knelpunt zit in het systeem en niet in een enkel land.** Ook in landen met sterke bureaucratische systemen, waar de dossiers op orde zijn en waar geen sprake is van misstanden in de orde van ‘baby farms’ of ontvoeringen, zijn er nog steeds knelpunten te vinden in de naleving van het subsidiariteitsprincipe waarbij interlandelijke adoptie slechts mag worden toegepast als *ultimum remedium*.

De adopteerbaarheid van een kind wordt in de huidige adoptiepraktijk bepaald door het herkomstland. Zo kwamen in Ethiopië kinderen van ouders die om economische redenen niet voor hen konden zorgen in aanmerking voor interlandelijke adoptie.⁹ In Zuid-Afrika komen ook kinderen die in pleegfamilies verblijven in aanmerking voor interlandelijke adoptie. Dit is niet in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag. **Het argument dat het geheel aan het land van herkomst is om de adopteerbaarheid te bepalen, en dat Nederland vervolgens mag ontvangen, in ons inziens onjuist.** Ook andersom is Nederland gehouden aan het subsidiariteitsprincipe van het VN-Kinderrechtenverdrag.

iii. Geen uitzondering voor kinderen met special needs

“Voor special needs kinderen is dit vaak de enige oplossing”, wordt weleens gezegd. **Ook special needs kinderen hebben rechten. Dezelfde rechten als alle andere kinderen. Namelijk om eerst bij het eigen gezin op te groeien, waarbij het gezin als nodig ondersteuning krijgt om dat te kunnen doen.** De bescherming van het kind binnen het gezin, en bescherming van het gezin, staat voorop. Als ouders echt niet voor het kind willen of kunnen zorgen moet in eigen land in alternatieve zorg worden voorzien. De reflex zou niet moeten zijn “dus we gaan special needs kinderen adopteren”, maar “dus we gaan zorgen dat special needs kinderen in het eigen gezin, in de eigen omgeving, in het eigen land veilig kunnen opgroeien.” Daarbij geldt dat special needs een heel rekbaar begrip is. Kinderen met bijvoorbeeld een hazenlip of klompvoet worden tot special needs kinderen gerekend, maar deze kinderen kunnen vaak prima in eigen land worden behandeld aan hun aandoening. En als dat niet het

⁹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31265-32.html>.

geval is, zouden ze in een ander land behandeld worden of medische zorg kan worden ingevlogen. Dit is uiteindelijk ook duurzamer en een behoefte aan medische zorg hoeft en kan geen reden zijn voor interlandelijke adoptie.

iv. Niet ‘meten met twee maten’

Wij zien dat het in het debat rondom interlandelijke adoptie vaak meten met twee maten is. Waar over kinderen en families in andere landen, bijvoorbeeld minder welvarende landen dan Nederland, anders wordt gesproken dan over kinderen en families binnen Nederland en binnen het jeugdzorgsysteem. Het idee dat Nederlandse kinderen in nood in het buitenland zouden worden geadopteerd (laten we zeggen Zweden, Dubai of India) zou ondenkbaar zijn. Het idee dat een adoptie naar het buitenland beter zou zijn dan een pleeggezin in Nederland, zouden we hier onacceptabel vinden. **Andersom zouden we kinderen moeten behandelen volgens dezelfde maatstaven.** Het definitief doorsnijden van de banden met de oorspronkelijk familie is niet te verdedigen. In Nederland gebeurt dit bij hoge uitzondering.

v. Armoede is géén legitieme reden voor adoptie

Volgens VN Alternative Care Guidelines mag armoede geen reden zijn voor scheiding van kind en ouders. Ook volgens het VN-Kinderrechtenverdrag mag een kind alleen gescheiden worden van ouders als dit in het belang is van het kind. Armoede zou geen reden mogen zijn. Het feit dat de adoptieouders 20.000- 80.000 euro voor een procedure betalen, doet pervers aan. Hiermee had het oorspronkelijke gezin zelf voor het kind kunnen zorgen. Of zou voor een veel grotere groep kinderen een alternatieve vorm van opvang in eigen land gevonden kunnen worden.

vi. Pleegzorg is een volwaardig alternatief voor interlandelijk adoptie

Het argument “een pleeggezin is tijdelijk, adoptie is beter” wordt vaak aangehaald in het voordeel van interlandelijke adoptie. In Zuid-Afrika is een kind adopteerbaar als het in een pleeggezin verblijft, of het verblijft in een pleeggezin totdat het geadopteerd wordt. Hierbij wordt gesteld dat een pleeggezin ‘slechts tijdelijk’ is en adoptie als ‘permanente oplossing’ beter is. In Nederland is een pleeggezin niet perse tijdelijk en ook in Zuid-Afrika zijn er gezinshuizen of pleegouders die permanente zorg bieden. “We kunnen uit Zuid-Afrika adopteren want daar is pleegzorg slechts tijdelijk” is de discussie om-draaien. Er zou in dit geval moeten worden gekeken hoe pleegzorg een permanente oplossing kan zijn (of worden gemaakt) voor een kind. **Wij kennen verschillende voorbeelden van buitenlandse pleeggezinnen die pleegkinderen graag een permanent gezin hadden willen bieden, maar dat niet konden, omdat de kinderen voor adoptie zijn weggehaald.** Voor een gering bedrag kun je pleegzorg in de landen van herkomst faciliteren. Adoptie brengt echter veel meer geld op, dit is dus een perverse prikkel.

vii. “Tot die tijd...” is geen steekhoudend argument

Een argument dat ook voorbij komt is “We snappen dat kinderen in eigen land opvangen uiteindelijk het doel is, maar tot de tijd dat lokale bescherming op orde is, moeten wij blijven adopteren. Dit is beter op micro niveau, voor het individuele kind.” **Interlandelijke adoptie als optie blijven houden ondermijnt de lokale bescherming of ondermijnt de ontwikkeling daarvan.** Ons zijn geen voorbeelden bekend van landen waaruit geadopteerd werd, maar waar tegelijkertijd gewerkt werd aan een systeem, waardoor adoptie op een bepaald moment overbodig was. Zolang adoptie in stand blijft, blijft het aanbod van kinderen in stand, zo wijst de praktijk uit. En ook “tot die tijd” zijn er andere oplossingen dan adoptie in Nederland om het kind te verzorgen. Misschien ‘sub-optimaal’ (zie RSJ advies), maar wel in eigen land en cultuur, en dat is méér in overeenstemming met de rechten en het belang van het kind. Het is bovendien een illusie om te denken dat we nu wel “alle kinderen redden” door middel van interlandelijke adoptie. En ook binnen Nederland zelf hebben we nog een heleboel te doen om de kinderbescherming te verbeteren. Dat er veel kinderen zijn, overal in de wereld, ook binnen Nederland, die het moeilijk hebben is een gegeven. Interlandelijke adoptie als oplossing blijkt contraproductief te

werken, ook na aanpassingen en aanscherpingen in het systeem. Dit blijkt ook uit het RSJ advies en het rapport van de Commissie Joustra.

viii. **Nederland is niet verplicht tot adopteren**

Het Haags adoptieverdrag verplicht Nederland *niet* tot het opnemen van buitenlandse kinderen ter adoptie uit andere landen die partij zijn bij het Verdrag. Zoals het Haags Adoptieverdrag Nederland ook niet verplicht om Nederlandse kinderen voor interlandelijke adoptie aan te bieden (wat Nederland ook niet doet). De Haagse Conferentie stelt dat: ***Contracting States are not bound to engage in any particular level of intercountry adoption: Ratification of or accession to the Convention does not imply a commitment by a Contracting State to a particular level of involvement in intercountry adoption in the sense of an obligation to supply or receive a minimum number of children through intercountry adoption.***¹⁰

ix. **Kinderwens ouders**

Wij zijn ons ervan bewust dat we de belangen van wensouders niet adresseren in deze brief. Niet omdat die er niet toe doen, want hebben veel begrip voor de diepe pijn die een onvervulde kindwens met zich mee kan brengen. Echter, de belangen van kinderen en wensouders blijken onvereenigbaar in het adoptiesysteem. Dat wel proberen vertroebelt het debat rondom interlandelijke adoptie en leidt de aandacht af van de rechten en belangen van het kind. Adoptie vindt meestal plaats vanuit ongewenst kinderloosheid. De vraag naar kinderen mag niet leidend zijn in deze discussie. Wij begrijpen de wens om een kind op te voeden en hopen dat deze mensen enthousiast kunnen worden gemaakt voor pleegzorg. **Er zijn voor wensouders lange wachtlijsten voor interlandelijke adoptie. Maar er zijn ook wachtlijsten voor Nederlandse pleegkinderen. Combineer dit.** Dit zou meer in overeenstemming zijn met de rechten en belangen van kinderen ten aanzien van opvang in eigen omgeving en mogelijkheden tot het in stand houden van familiebanden.

Daarbij willen we opmerken dat het (onjuiste) beeld dat bestaat van kinderen die in nood zijn en ‘gered’ moeten worden via adoptie, in stand gehouden door adoptieorganisaties die hiermee ook wensouders werven, misleidend is richting wensouders. Er zijn mensen die adopteren vanuit (gedeeltelijk) idealistische motieven. Er is richting wensouders een gebrek aan transparantie over het feit dat nooit gegarandeerd kan worden dat er voldaan is aan het subsidiariteitsprincipe en er geen enkele mogelijkheid was voor deze kinderen in eigen familie of omgeving.

6. **Afrondend**

Wij roepen de overheid op om te stoppen met interlandelijke adopties. Stop met een systeem waarin structurele misstanden, met levenslange, onherstelbare gevolgen voor de betrokkenen, niet uitgesloten of uit te sluiten zijn. Stop met het bijdragen aan de onnodige, definitieve scheiding van kinderen en ouders. Juist omdat het gaat om het meest definitieve besluit over een kind, waarin zij geen autonome keuze hebben, is de grootst mogelijke zorgvuldigheid geboden.

Het is onacceptabel om opnieuw genoeg te nemen met een niet meer in deze tijd passend systeem, dat zijn wortels heeft in niet meer in deze tijd passend beeld, waarvan we bij voorbaat weten dat het misstanden niet kan uitsluiten, en geen mogelijkheden biedt tot sluitend toezicht op een deugdelijke totstandkoming van adoptie en naleving van het subsidiariteitsprincipe. Terwijl er zoveel betere lokale alternatieven zijn of kunnen worden ontwikkeld. Richt alle aandacht daarop, in het buitenland maar ook hier in Nederland. Zodat meer kinderen zorg en bescherming krijgen binnen de eigen familie, in eigen land of in eigen regio. Dit is het beste voor kinderen. We moeten alles op alles zetten om dat te bereiken. Interlandelijk adoptie werkt hierin contraproductief. Enkele kinderen die ‘goed terecht

¹⁰ Guide to Good Practice No.1 (2008) *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention*. Chapter 8. Legal issues surrounding implementation. Para 8.2.1 (448).

komen' vallen in het niet bij de grote groepen kinderen die wereldwijd de dupe worden van misstanden, het systeem of haar neveneffecten.

Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, dan horen wij dat graag. Wij wensen u een voorspoedig debat toe, waarbij kinderrechten en de belangen van kinderen centraal staan.

Met vriendelijke groet,

Mw. drs. Mirjam Blaak
Directeur Defence for Children – ECPAT Nederland
m.blaak@defenceforchildren.nl

Mw. drs. Ina Hut
Directeur-bestuurder CoMensha, Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel en voormalig directeur Wereldkinderen (2003-2009)
i.hut@comensha.nl

Dhr. drs. Nico van Oudenhoven
Directeur ICDI
nico@icdi.nl